

PAPP RÓBERT

A ZÁRAI BÉKEKÖTÉSHEZ, VALAMINT ANNAK NEMZETKÖZI UTÓÉLETÉHEZ KAPCSOLÓDÓ 1358. ÉVI OKLEVELEK REGESZTÁI¹

Anjou-kori történelmünk egyik legjelentősebb viszályaként tartjuk számon a Velence és a Magyar Királyság között a Dalmácia feletti uralom kérdésében kibört ellenségeskedést. Noha az 1320-as években a dalmáciai városok sorra Velence fennhatósága alá kerültek,² Károly Róbert uralkodása alatt mégsem került sor katonai fellépésre. Egy ilyen beavatkozás megtételéhez az uralkodó valószínűleg 1340-ben állhatott a legközelebb.³ A dalmáciai ügy rendezése ezek után I. Lajos királyra maradt. Az első katonai akcióra 1344-ben került sor, amikor is az uralkodó megbízásából Miklós szlavón bán az egymással rivalizáló, és Velencével baráti kapcsolatot ápoló horvát főurak ellen vonult, hogy hódoltassa őket.⁴ E hadjárat kérész életű eredményét követően 1345-ben az uralkodó már személyesen szállt hadba.⁵ Az utóbbi hadjárat során Zára városa követeket küldött I. Lajos király haditáborába abból a célból, hogy általuk hűségéről biztosítsa a királyt, ám mire a követek a táborba értek, az uralkodó már hazatért.⁶

A követküldés folyományaként robbant ki a Velence és a magyar uralkodó közötti viszály, minthogy Velence értesülván Zára próbálkozásáról, már augusztusban ultimátumot adott a városnak.⁷ Zára a harcot vállalván ismételtén követe-

1 Ezúton is szeretnék köszönetet mondani dr. Almási Tibornak az oklevelek regesztáinak elkészítése, csiszolása során tett segítségéért és javaslataiért, valamint a jelen publikáció lektorálásáért.

2 *Domanovszky Sándor – Vértesy Jenő*: Nagy Lajos első hadjárata Velence ellen. In: Századok, 34. (1900) 778–799., 905–923. p. (a továbbiakban: *Domanovszky – Vértesy*, 1900.) 783. p.; *Kristó Gyula*: Az Anjou-kor háborúi. Bp., 1988. (a továbbiakban: *Kristó*, 1988.) 98. p.

3 *Piti Ferenc*: „... de adventu regis Hungariae” (Károly Róbert tervezett dalmáciai hadjárataról az 1340. évi oklevelek tükrében). In: Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica CXV. Szeged, 2001. 41–53. p., 41. p.

4 *Domanovszky – Vértesy*, 1900. 787–788. p.; *Kristó*, 1988. 98–99. p.; *Engel Pál*: Beilleszkedés Európába a kezdetektől 1440-ig. Bp., 1990. (Magyarok Európában I.) (A továbbiakban: *Engel*, 1990.) 292. p.

5 *Domanovszky – Vértesy*, 1900. 789. p.; *Kristó*, 1988. 100. p.; *Engel*, 1990. 292. p. Ld. még *Wertner Mór*: Nagy Lajos király hadjáratai. In: Hadtörténeti Közlemények, 19. (1918) 59–97., 202–271. p. (A továbbiakban: *Wertner*, 1918.) 70–74. p.

6 *Domanovszky – Vértesy*, 1900. 790. p.; *Kristó*, 1988. 100. p.

7 *Domanovszky – Vértesy*, 1900. 796. p.; *Kristó*, 1988. 101. p.

ket küldött a magyar királyhoz, aki 1345. augusztus 25-i levelében támogatásáról biztosította a várost.⁸ Ráadásul ezt követően I. Lajos öccsét, András herceget 1345. szeptember 18-án Aversában meggyilkolták,⁹ amely esemény új jelentőséget adott Zára felmentésének, hiszen a város révén közvetlen tengeri kijárat kínálkozott a tervekben lassacskán kirajzolódó nápolyi hadjárat megindításához. Már novemberben eljutott egy felmentő sereg Zára közelébe, ám hamarosan harc nélkül vissza is fordult.¹⁰ Ennek folytatásaként a következő évben magának az uralkodónak személyes vezérlete alatt indult újabb felmentő hadjárat,¹¹ amely során azonban a Lajos király által 1346. július 1-jén indított általános támadás kudarccal végződött.¹² Ezt követően — noha Velence korábban is békekötésre törekedett¹³ — a király a vereség után két nappal is csak fegyverszünetet kötni volt hajlandó. Figyelmét minden bizonnyal ekkor már az öccse halálának megtorlására tervezett nápolyi hadjárat kötötte le. Végül 1348. augusztus 5-én 8 évre

-
- 8 *Kristó*, 1988. 101. p. Az oklevelet ld. Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore rerum Andagavensium illustrantia. Főszerk.: Kristó Gyula – Almási Tibor. Budapest–Szeged. 1990– (a továbbiakban: AOKlt.) XXIX. (1345) 490. sz.
- 9 *Domanovszky – Vértesy* 1900. 905. p.; *Miskolcgy István*: Nagy Lajos nápolyi hadjáratai. In: Hadtörténeti Közlemények, 34. (1933) 46–70., 123–146. p., 46. p.; *Kristó*, 1988. 103. p.; *Miskolcgy István*: Magyarország az Anjouk korában. Máriabesenyő–Gödöllő, 2009. (Historia Incognita) 37. p.
- 10 *Domanovszky – Vértesy*, 1900. 908. p.; *Baumgarten Ferenc*: Forrástanulmányok Nagy Lajos és Velence viszonya történetéhez. In: Századok, 36. (1902) 1–20., 112–130., 326–346., 428–443. p. (a továbbiakban: *Baumgarten*, 1902.) 10. p.; *Kristó*, 1988. 104. p., *Bertényi Iván*: A tizenegyedik század története. Budapest, 2000. (a továbbiakban: *Bertényi*, 2000.) 455. p.
- 11 *Kristó*, 1988. 106. p., *Wertner*, 1918. 75–79. p.
- 12 *Domanovszky – Vértesy*, 1900. 917–918. p.; *Kristó*, 1988. 106–108. p. A vereség okát zárai kútfők a velencei vesztegetés hatására árulóvá lett magyar főuraknak tudták be. (*Baumgarten*, 1902. 11. p.) Ezzel szemben olyan adománylevelet is ismerünk, amelyekre az adományozottak (legalábbis részben) Zára felmentése során véghezvitt érdemeikkel szolgáltak rá. Pl. Harsundorfer Wlueng a felmentő ostrom során életét veszítette. (*Borosy András*: Hadi érdemek Magyarországon a XIV. században. In: Hadtörténeti Közlemények, 117. (2004) 379–442. p. (a továbbiakban: *Borosy*, 2004.) 407. p., vö. AOKlt. XXXI. (1347) 967. sz. Poháros Péter az ostromnál az uralkodó szemé láttára vérét ontotta, és famulusai estek el. (*Borosy*, 2004. 407. p., vö. AOKlt. XXXI. 1347. 918. sz.) Küküllei a királyról írt vitájában szintén heves harcról számol be, s név szerint megemlékezik Tót Lőrinc fia Bertalan, valamint a már említett Harsundorfer haláláról is. (*Küküllei János*: Lajos király krónikája. Budapest, 2000. 17–18. p.)
- 13 *Domanovszky – Vértesy*, 1900. 911., 917. p.; *Baumgarten*, 1902. 15–16. p.

szóló fegyvernyugvásról szóló egyezséget kötött a velencei dózsával, így a vitás terület feletti ügy rendezése tovább késett.¹⁴

A fegyverszünet lejárta előtt, mintegy az újabb hadjárat diplomáciai előkészítéseként Lajos király katonai segítségnyújtás révén szövetséget kötött IV. Károly német-római császárral és II. Albert osztrák herceggel, majd az aquileiai pátriárka támogatását is elnyerte. Ekkor Velence (ismét) pénzüsszeget ajánlva Dalmáciáért a békés megegyezésre törekedett, ám már a fegyverszünet lejárta előtt, 1356 júniusában útnak indult a magyar sereg, s júliusban már Velencéhez kapcsolódó területen kezdett ostromot. Conegliano eleste után Treviso várát támadták, s időközben a király Padova urával, Carrarai Ferencsel is szövetségre lépett, aki élelemmel látta el a sereget. A harcokat végül november 11-én fegyverszünettel megszakították, amely egészen 1357. április 9-ig tartott. A köztes időben tárgyalások indultak a felek között, akik azonban végül nem jutottak el a békekötésig. A fegyvernyugvás lejárta után újra kezdődtek a harcok. Treviso ostroma folytatódott, és a magyar seregek többször is győzelmet arattak a velenceiek felett, ennek ellenére Trevisot és a szintén megtámadott Castelfrancot nem sikerült bevenniük. Nagyobb sikereket ért el a magyar sereg a dalmát tengerparton. 1357. július 8-án Spalato és Trau városai elűzték a velencei *comes*eket, valamint a helyőrségeket. Szeptemberben került sor Zára városának elfoglalására, amely után a velenceiek követeket küldtek a magyar királyhoz. Az év végén Sebenico és Nona is magyar kézre kerültek. A következő év elejéig további területekre terjeszkedett ki a magyar fennhatóság, így Velence uralma Dalmáciában összeomlott.¹⁵

Ennek nyomán került sor a dalmát kérdést tartósan rendező, 1358. február 18-án Zárában keltezett békekötésre.¹⁶ A békeszerződés jelentősége nagyrészt abban ragadható meg, hogy létrejöttek köszönhetően egész Dalmácia magyar uralom alá került, ráadásul a dózse lemondott a régóta használt Dalmácia és Horvátország hercege címéről is.¹⁷ Sőt, Raguza városa — amely korábban sohasem tartozott magyar uralom alá — követői révén külön egyezményt kötve Lajos királlyal 1358. május 26-án elfogadta a magyar király fennhatóságát.¹⁸ A békekötés

14 *Kristó*, 1988. 108–109. és 118. p.

15 *Kristó*, 1988. 136–143. p.

16 Ld. az 1. számú regesztát.; *Pór Antal*: A történeti jelenetek korhű rekonstruálásáról. In: Századok, 27. (1893) 421–428., 504–511., 680–693., 862–874. p., 690–691. p.

17 Ezekért cserében az uralkodó visszabocsátotta az általa elfoglalt velencei területet a dózse fennhatósága alá. Ld. *Kristó*, 1988. 144. p., *Bertényi*, 2000. 455. p.

18 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Fényképgyűjtemény (a továbbiakban: DF) 290 205. Juhász Ágnes véleménye szerint már 1357 végén megindulhattak a

időpontjától számíthatjuk a magyar hadi flotta megszületését is, amelynek első tengernagya zárai nemes lett.¹⁹

Az alábbiakban a békeszerződés és az ahhoz kapcsolódó, korunkra maradt oklevelek regesztái kerülnek közlésre.²⁰ Feltárul bennük mind a békekötés aktusa, mind pedig annak tartalma, illetve a békeokmány érvényének kiterjesztése a háborúskodásba bonyolódott szövetséges felekre. E források olykor a finom részletekre is fényt vetve számos ponton felbecsülhetetlen értékű adalékokat nyújtanak a korabeli magyar diplomácia működésének megismeréséhez.

Az oklevelek regeszta formájában az Anjou-kori oklevéltár sorozat szerkesztési elveinek alapul vételével nyertek formát a jelen publikációban.²¹ Az iratok minden lényeges információja — ideértve az összes bennük előforduló hely- és személynevet is — megtalálható a formulás részek elhagyásával megfogalmazott regesztákban. A kézenfekvően magyarra fordítható nevek lefordítva jelennek meg, de az idegen hangzású (alapvetően nem magyarországi használatú) nevek esetében az eredeti névalakok is helyet kaptak kerek zárójel között. A személynevekben szereplő *de + helynév* megjelölések *helynév-i* formában szerepelnek a regesztákban. Ugyancsak () között jelennek meg bizonyos, bármilyen okból is fontosnak ítélt eredeti szövegrészek (eredeti helynevek, fogalmak stb.) is. Olyan esetekben fordulnak elő [] között közlések, amikor az oklevelekben nem szereplő kiegészítő információkról, illetve kikövetkeztetett dátumokról van szó. Az oklevél kelte a regeszta elején, a címsorban feloldva, míg a regeszta végén eredeti

tárgyalások Ragusa városa és a magyar király között, aminek eredményeként született meg a szóban forgó egyezmény. (*Juhász Ágnes: A raguzai tisztségviselők a XIV. század közepén. In: Középkortörténeti tanulmányok 5. Szerk. Révész Éva – Halmágyi Miklós. Szeged, 2007. 41–53. p., 42. p.*) Annyi feltevésektől függetlenül megállapítható, hogy a zárai békekötés előtt Raguzában járt a király követe (Monumenta Ragusina. Libri Reformationum. Tomus II. Zagrabie, 1882. [Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium 13.] – a továbbiakban: Mon. Rag. II. – 208. p.), de az egyezményt megkötő követség ápr. 14-én indulhattak útnak a magyar királyhoz, miként ez Ragusa város határozati jegyzőkönyvéből kikövetkeztethető. (Mon. Rag. II. 218. p.)

19 *Wilczek Ede: Magyar tengerészet az Anjou-korban. In: Századok, 29. (1895) 205–217., 302–317., 422–440., 507–522. p., 439. p., Kristó, 1988. 144. p. Juhász Ágnes feltételezi, hogy a hajóhad megszervezése már 1357 végén megkezdődhetett, mivel a királyi tengernagy cím már febr. 10-én, vagyis a békekötés előtt használatban volt. (Juhász Ágnes: A késő-Anjou-kori dalmát és magyar tengeri hajózás 1381 és 1382-ből származó oklevelek alapján. Documenta Historica 74. Szeged, 2006. 6. p.*

20 Összesen 17 darab.

21 AOKlt.

formában található meg, a szövegben látható időpontok pedig szintén feloldva is szerepelnek, ugyanakkor () között megtalálható az eredeti datálási forma is. Az Anjou-kori oklevéltár rövidítései közül csupán az *intitulatió*ban alkalmazott rövidítések maradtak használatban.²² A regesztákat megelőző apparátus magában foglalja az iratok minden ismert — vagy legalábbis hozzáférhető — kiadásának és feldolgozásának publikációs adatait, valamint az okiratok elérhetőségeit.

Mintthogy az oklevelek — a 8. számú kivétellel — Magyarországon sem eredetiben vagy más kéziratosszerű fennmaradási formában, sem pedig fényképen nem elérhetőek, a regeszták alapjául ennek megfelelően csak nyomtatásban hozzáférhető szövegkiadások szolgálhattak. A tudományos kíváncsalmnak eleget téve mindazonáltal az őrzési helyre vonatkozó fellelhető információt – amennyiben ilyen előkerült – minden esetben rögzíti az egyes regeszták apparátusa az azon kiadóra történő utalással, amely eligazítást nyújt a forrást fenntartó egykori (és talán ma is fennálló) őrzőhelyet illetően.

Regeszták

1.

1358. febr. 18. Zára

Regisztrum: *Wenzel* szerint Liber Pactorum című velencei államkönyvben: V. kötet 396. skk.

Kiadása: *Johannes Kukuljević*: Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Zagrabiae, 1862. (a továbbiakban: *Kukuljević*, 1862.) 127–130. p. (96. sz.); *Ljubić, Šime*: Listine o odnosjih izmedju južnoga slavenstva i mletačke republike: Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. III. Zagreb, 1872. (a továbbiakban: *Ljubić*, 1872.) 368–371. p. (541. sz.); *Wenzel Gusztáv*: Magyar diplomáciai emlékek az Anjou-korból. Acta extera Andegavensia. II. Budapest, 1875. (a továbbiakban *Wenzel*, Dipl. eml. II.) 501–505. p. (390/B. sz.); *Szentpétery Imre*: Középkori oklevélszövegek. Bp., 1927. 62–64. p. (42. sz.) (kihagyással); *Brković, Milko*: Isprave o Zadarskom miru 1358. godine. In: Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru. Zagreb. 51/2009. 69–107. p. (a továbbiakban: *Brković*, 2009.) 91–94. p. (2. sz.).

22 Feloldásukat ld. az AOKt. rövidítés jegyzékében.

Regesztája: *L. Thallóczy – Const. Jireček – Emil Šufflay: Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia. II. Vindobonae, 1918. 34. p. (130. sz.); Horváth Jenő: Magyarország államszerződéseinek jegyzéke. Catalogue des traités de la Hongrie 973–1526. Bp., 1921. (a továbbiakban: Horváth, 1921.) 11. p. (91. sz.).*

Fordítása: *Köblös József – Süttő Szilárd – Szende Katalin: Magyar békeszerződések 1000–1526. Pápa, 2000. 125–132. p. (38. sz.).*

Megjegyzés: Az oklevél *contextusát arena* vezeti be.

[I.] Lajos király (H, Da, C, Ra, Se, G, L, Bu, Cu, princ. Sal., mont. S. Angeli dom.) tudatja, hogy a közte, illetve a velenceiek dózséja és közössége között az egy ideje az utóbbiak által birtokolt Dalmácia királysága miatt kialakult háborút követően többszöri követjárás után Delphyno János (*Johannes Delphyno*) dózse és a velencei közösség végül Treviso-i Pétert (*Petrus Trivisanus*) és a velenceiek fejedelemségének (*ducatus*) kancellárját, Gradonico- és Benintendi-beli Jánost (*Johannes Gradonico ac Benintendi*) küldték el hozzá — miként Caresino-i Raphaynus-t (*Raphaynus de Carisinis*) császári és velencei jegyző 1357. nov. 28-án (*1357., die 28. mensis Novembris, 10. Indictionis*) kiadott oklevelében foglaltakból kiviláglott — teljes felhatalmazással, amidőn ő Zára városában tartózkodott. A nevezett követek felhatalmazóik nevében felajánlották számára a békekötés lehetőségét, amelyet ő békevágytól hajtva elfogadott, ennek megfelelően a következők szerint jutottak örök érvényű egyezsége: [1.] A követek az említett oklevélben kapott felhatalmazás alapján — amely iratot a nagyobb biztonság érdekében magánál visszatartott — Velence dózséja és közössége nevében kijelentik, hogy egész Dalmáciát, a Quarnerium felétől (*a medietate scilicet Quarnerii*) egészen Durazzo-ig (*ad confines Duracii*) a városokkal, földekkel, várakkal, szigetekkel, kikötőkkel, illetve mindama jogaikkal együtt, amelyeket azokban birtokoltak, de különösen Nona, Zára, Scardona, Sebenico, Trau, Spalato és Raguza szárazföldi városokat, valamint Ossero, Cherso, Veglia, Arbe, Pago, Brazza, Lesina és Curzola (*item civitatibus et terris Obseri videlicet et Chersi, Vegle, Arbi, Pagi, Brachie, Lesine et Coursule*) városokat és földeket szigeteikkel, haszonvételeikkel, valamint tartozékaikkal egyetemben átadják neki és utódainak, lemondva minden azokra vonatkozó jogról, uralomról és tulajdonról, nemkülönbön pedig Dalmácia és Horvátország dózsék által használt uralkodói címéről, amely utóbbit ugyancsak őrä átruházzák. [2.] A követek a dózse és a közösség nevében azt is kinyilvánítják, hogy lemondanak minden olyan cselekményről és jogi eszközről, amelyek a fentiek, vagy azok bármely része rovására Velence helyzetét tennék kedvezőbbé, egyszersmind esküvel kötelezték magukat arra, hogy a dalmáciai városok, földek, várak, helyek (*locus*), szigetek, jogok és címek ural-

mába vagy birtokába sohasem fogják magukat bevezetni vagy bevezettetni, sőt, semmiféle jogigényt nem fognak támasztani ilyesmire a megadott határokon belül. [3.] Kötelezték magukat arra, hogy a szóban forgó területen még hatalmuk alatt lévő városokat, földeket, várakat, helyeket, kikötőket, szigeteket, s jogokat a jelen oklevél kiállításától számított 22 napon belül szabadon és családság nélkül neki vagy küldötteinek átadják, továbbá azokból a földekről vagy helyekből, amelyek ugyan nem esnek a hatalmuk alá, de mégis a *rectoraik* vagy *officialisaik* irányítják, visszahívják a nevezett meghatalmazottaikat, és a jövőben ezeknek a földeknek és helyeknek semmiféle segítséget nem fognak nyújtani övele szemben. (Ellenben kéri, hogy az általuk átadott, és az ő uralma alá került területek iránt gyakoroljon kegyet.) [4.] Viszonzásképpen a király a dózsénak és a közösségnek örök barátságot fogad, valamint azt is megígéri, hogy azokat a Treviso (*Tarvisio*), Ceneda (*Cenite*) vagy Isztria (*Istria*) vidékén található földeket, várakat, helyeket, amelyek noha egykor a velenceiek uralma alá tartoztak, de később mégis az ő és övéi hatalmába kerültek, vissza fogja adni nekik vagy kiküldötteiknek az említett 22 napon belül. Ehhez kapcsolódóan azt is kijelenti, hogy az ily módon hozzá került, most kezén lévő földekbe és helyekbe sosem fogja magát a maga vagy utódai vagy mások révén bevezettetni vagy jogigényt támasztatni rájuk, hanem azokban minden jogot át fog adni. Kéri ezért, hogy ezen földek, várak, helyek és az alávetettjeik, s nemkülönben az ő barátai, követői és hívei iránt — legyenek bár nemesek, vagy nem nemesek — jóindulattal viseltessenek, miként tették a háború előtt, és mintha sohasem pároltak volna át az ő oldalára. Ellentételezésül ő is hasonlóképpen fog viseltetni a velenceiek barátai, követői és hívei iránt. [5.] A foglyokat kölcsönösen szabadon bocsátják. [6.] Mindkét részről feledik a jogtalanságokat és sérelmeket, nem véve tudomást azon kötelezettségekről, amelyek egyes személyek esetében egymással szemben fennállnak, s amelyek tekintetében legyenek inntől méltányossággal egymás iránt. [7.] Kölcsönösen ígérik, hogy az uralmuk alá kerülő, illetve a már most kezükön lévő földeken, szigeteken és helyeken nem hagyják, hogy bárki is támadásokhoz felfegyverkezzen vagy hajósok ellen kalóztámadásokat intézzen, és nem fogják engedni, hogy a kikötőkbe az ilyen gonosztevőket, illetve kalózoikat befogadják, hanem éppen ellenkezőleg — miként a királyi jogszolgáltatáshoz is illik — üldözni és távol tartani fogják az ilyeneket. [8.] Továbbá a király szavát adja, hogy a velencei dózséhez és közösséghez tartozó mindazon polgárok, valamint követők és hívek, akik a jelenleg uralma alatt lévő vagy a későbbiekben fennhatóságába jutó földekre, kikötőkbe, szigetekre vagy helyekre jönnek, védelmét élvezik, egyaránt szavatolva személyük, továbbá javaik és hajóik biztonságát és épségét, hajóikkal és áruikkal nyugodtan járhatnak-kelhetnek, sőt,

ezen embereket jóságos és kegyes bánásmódban fogja részesíteni. A velencei dózse és közösség mindezzel megegyező elbánást ígér viszonzásul. [9.] Ha pedig bármely fél a jelen békekötéssel szembeszegülne, vagy ezt megszegni igyekezne, és valamely földet, várat, szigetet vagy kikötőt — amelyekről szó esett — elfoglalná, vagy más módon a békét megtörné, akkor a másik félnek az apostoli székhöz és a pápához kell fordulnia, akit a jelen, mindkét fél részéről megerősített oklevél érvényénél fogva azzal a hatalommal ruháznak fel, hogy a békeszegőt bírói ítélet nélkül, pusztán a történelekről megbízható tudomást szerevezve, a békeszegéstől számított 1 hónapon belül kiátkozással sújthassa — őket esküszegőnek és hazugnak is kikiáltva — mindaddig, amíg a békét megőrző félnek elégtételt nem ad(nak). [10.] Abban az esetben, ha valamelyik fél alattvalója jogtalanságot elkövetve okozna kárt a másik fél alattvalójának, akkor a károsító fél helyeinek *officialisai* vagy *rectorai* adjanak kellő elégtételt a károsultnak 1 hónapon belül, s az ilyen esetekben a jelen békekötést nem tekintik megszegettnek, miként erre mindkét fél önként kötelezte magát. [11.] A király az itt elősoroltak megőrzésére országának alább felsorolt báróival és előkelőivel együtt az evangéliumot megérintve Istenre és a Szentírásra esküt tett, s megerősítette, hogy ő és trónutódjai, valamint minden alattvalója a Mindenható Isten és összes szentjei haragjának súlya alatt esküjüket semmilyen módon meg nem szegik. Jelen királyi oklevél tanúbizonyosága szerint az említett velencei követek a dózsének és a város közösségének, nemkülönben pedig azok utódainak és a hozzájuk tartozóknak a nevében esküt tettek a fentiekre. A királlyal együtt esküt letevő bárók nevei: István zágrábi, Péter boszniai, László választott veszprémi püspök, Baudonus Cornutus vránai (*Aurana*) perjel, Miklós országbíró, János Dalmácia és Horvátország bánja, Miklós királynéi tárnokmester, István Posaga-i és Zala-i *comes*, Leuchus királyi asztalnok- és pohárnokmester, István *comes* Világusforti-i várnagy, Domonkos Dragun-i várnagy, egyben honti *comes*, Miklós királyi titkos jegyző, Vilmos (*Gillelmus*) királyi tanácsos (*consiliarius noster*), Georgio-i Ferenc lovag (*miles*), főpapok, bárók és királyi tanácsosok. Kelt Zarában (*Jadra*), a kisebbik testvérek Szt. Ferenc-monostora egyházának sekrestyéjében, a tanúul odahívott Gergely váradi örkanonok, kánonjogi doktor, a néhai István vajda fia: Miklós, valamint lecce-i (*de Lupis*) Bonifác pármai lovag (*miles Parmensis*), Leone-i Chetho (*Chetho de Leone*) padovai (*Paduanus*) polgár, Medve Bertalan (*Bartholomeus Ursus*), a velencei ducatus jegyzője és mások jelenlétében, *anno domini 1358. Indictionis XI., die dominico, 18. mensis Februarii feliciter Amen.*

2.

1358. febr. 18. Zára

Regisztrum: *Wenzel* szerint: Liber Pactorum című velencei államkönyvben, V. kötet 399. skk.

Kiadása: *Ljubić*, 1872. 371–373. p. (542. sz.); *Wenzel*, Dipl. eml. II. 505–508. p. (390/C. sz.); *Brković*, 2009. 94–96. p. (3. sz.).

Regesztája: *Horváth*, 1921. 11. p. (92. sz.).

[I.] Lajos király (H, etc. [!]) hírül adja: midőn háborúban állt a velenceiek dózsájával és közösségével — amely háborút örökérvényű békekötéssel lezártak — többen is csatlakoztak hozzá a velenceiekkel szemben. Így az ő oldalára állt többek között Miklós aquileiai pátriárka, Carraria-i Ferenc Padova ura, Albert és Maynardus goriziai *comes*-ek, a cenedai püspök, Biachinus de Porciliis, Franciscus del la Parte, Vonico-i nemesek, Guezellonus de Camino, a collaltoi *comes*ek, a pátriárka alá tartozó császári városok, tudniillik Feltrum és Bellunum, és velük együtt a városaik, váraik, földterületeik, falvaik, birtokaik, alávetettjeik, szolgálóik (*servitor*), alattvalóik és követőik, a városi kerületek lakói (*districtualis*) és mások, miként az ő szövetségese volt Vlricus de Reyfinbergo et Colentim, és többen mások. Azt akarván, hogy valódi béke legyen, és ez a szövetségesekre is kiterjedjen, egyezséget kötött ez ügyben a dózsával és a velenceiekkel a követeik, tudniillik a Carisinis-i Raphaynus-t (*Raphaynus de Carisinis*) császári és velencei jegyző 1357. nov. 28-án (*sub 1357., die 28. Novembris, 10. Indictionis*) kiadott oklevele értelmében teljes hatalommal felruházott Trivisano-beli Péter és Gradonico-, valamint Benintendi-beli János (*Johannes Gradonico ac Benintendi*) a velencei közösség és hercegség kancellárja révén. Eszerint mindkettejük szövetségesei és mások is részesüljenek a békében, megbocsátva nekik minden kihágást, károkozást és jogsértést, kivéve a mindkét oldalon előforduló elszámolás köteles tartozásokat. Továbbá mindkét fél és szövetségeseik viszonzosan úgy kezelik az ellenoldali szövetségeseik földjeit, helyeit és alattvalóit, mint a szövetségkötés előtt, mintha azok sohasem csatlakoztak volna valamely háborús félhez. Ezenkívül a dózse, illetve Velence polgárainak és alattvalóinak, akik házzal, földdel vagy más birtokkal rendelkeznek vagy rendelkezni fognak a magyar királyság alá tartozó bármely városban, földön vagy helyen, legyen meg a szabad lehetőségük tulajdonuk háborítatlan használatára, s ez érvényesüljön fordítva, a királyi alattvalókkal kapcsolatban is. Kivételt képez ez alól azon velenceiek esete, akik házzal vagy birtokkal rendelkeznek Zára és Nona városok falain belül, ők a súrlódások elkerülése érdekében kötelesek ingatlanaikat becső értéken — amelynek megállapításá-

hoz mindkét fél részéről 2–2 alkalmas, felesketett férfiút kell kiállítani — eladni, a király pedig köteles a becsü elvégzésétől számított 2 hónapon belül számukra a megfelelő összeg kifizetéséről gondoskodni. A becsühöz a király iratának kelteétől számított 6 hónap áll rendelkezésre. Megállapodásra jutottak abban is, hogy 2 zárai polgár — akik velenceiek — tudniillik Canaruto-i Marino (*Marino de Canaruto*) és Pizolo-i Zove (*Zove de Pizolo*) kapják vissza a Zarában vagy bárhol máshol a királyságban bírt javaikat, s használják azokat szabadon, amíg embe-reikkel Zára városán és körzetén (*districtus eius*) kívül laknak és tartózkodnak. Mindenezek megtartására a király és utódai, valamint a hozzátartozói, az alul írott bárókkal együtt a Szentírás megérintésével esküt tettek, s hasonlóképpen a nevezett követek is megesküdtek ennek betartására a dózséjuk, a közösségük és utódaik nevében. A jelen iratot a király titkos pecsétjével látta el, amíg nem viszik vissza hozzá, amikor is kettős pecsétjével privilegiális formában fogja kiadni. Az eskütevő bárók nevei: István zágrábi püspök, Péter boszniai püspök, László választott Veszprémi püspök, Baudonus Cornutus vránai (*Aurana*) per-jel, Miklós országbíró, János Dalmácia és Horvátország bánja, Miklós királynéi tárnokmester, István Posaga-i és Zala-i *comes*, Leuchus asztalnok- és pohárnok-mester, István Liptói *comes*, Miklós Zemlimo-i *comes* és Gufforte falu (*villa*) várnagya, Domonkos honti *comes* és Dragul-i várnagy, Miklós királyi secretarius, Villielmus királyi tanácsnok, Georgio-i Ferenc lovag (*miles*). *Datum in Jadre, 18. die mensis Februarii, anno domini 1358.*

3.

[1358. febr. 18–25. között]

Regisztrum: *Wenzel* szerint *Liber Pactorum* (V. köt. 401. skk.) velencei államkönyvben. Kiadása: *Ljubić*, 1872. 373–374. p. (543. sz.); *Wenzel*, *Dipl. eml.* II. 508–510. p. (390/D. sz.); *Brković*, 2009. 97–98. p. (4. sz.).

Megjegyzés: Az iraton nem látható dátumozás, keltének *terminus ante quem*jéhez a velencei dózse 1358. febr. 25-én kelt oklevele (ld. 8. sz.) ad támpontot, amelyben e közjegyzői iratokról is említés történik.

Radozlaus fia: Göndör (*Crispus*) János zágrábi kanonok, pápai felhatalmazású közjegyző, valamint a néhai János fia: Bernardus-i Pál (*Paulus de Bernardo*) császári felhatalmazású közjegyző és velencei írnok átírták iratukban [I.] Lajos király 1358. febr. 18-án kelt, a velencei dózséval és a városközsőséggel kötött békét megszövegező privilégiumát (ld. 1. sz.), oly módon, hogy a János kanonok keze

által átírt példány a velencei követekhez, Pál velencei írnok változata pedig a királyhoz került.

4.

[1358. febr. 18–25. között]

Regisztrum: *Wenzel* szerint Liber Pactorum (V. köt. 402. l.) velencei államkönyvben.

Kiadása: *Ljubić*, 1872. 374–375. p. (544. sz.); *Wenzel*, Dipl. eml. II. 510–512. p. (390/E. sz.); *Brković*, 2009. 98–99. p. (5. sz.).

Megjegyzés: Az iraton nem látható dátumozás, keltének *terminus ante quem*jéhez a velencei dózse 1358. febr. 25-én kelt oklevele (*ld. 8. sz.*) ad támpontot, amelyben e közjegyzői iratról is említés történik.

Radozlaus fia: Göndör (*Crsipus*) János zágrábi kanonok, pápai felhatalmazású közjegyző, valamint a néhai János fia: Bernardus-i Pál (*Paulus de Bernardo*) császári felhatalmazású jegyző és velencei írnok átírtak iratukban [I.] Lajos király 1358. febr. 18-án kelt, a zárai békét a szövetségesekre kiterjesztő privilégiumát (*ld. 2. sz.*), hogy a királynak ebben a formában megmaradjon.

5.

1358. febr. 20. Zára

Regisztrum: *Wenzel* szerint Liber Pactorum (V. kötet, 402. l.) velencei államkönyvben.

Kiadása: *Ljubić*, 1872. 375–376. p. (545. sz.); *Wenzel*, Dipl. eml. II. 512–513. p. (390/F. sz.); *Brković*, 2009. 99–100. p. (6. sz.).

[I.] Lajos király (H, etc.) tudatja: közte és Velence dózséja és közössége között a velencei követek, Trivisano-i Péter, nemkülönben Benintendi- és Gradonico-beli János (*Johannes Gradonico et Benintendi*) a velencei dózse és a közösség kancellárja révén örökérvényű béke született, miként annak tartalmát uralkodói oklevelébe, valamint a közjegyzők iratába (*ld. 1–4. sz.*) is belefoglalták. Ezen okból az egyezmény rendelkezéseinek foganatosítására, az egyezség körüli teendők elvégzésére kijelölte néhány tanácsosát, tudniillik István zágrábi püspököt és Miklós országbíró, mint különös követeit és egyenként is teljes körű meghatalmazottjait (*nostri procuratores, actores et nuncii speciales et quemlibet eorum in solidum*), hogy megjelenjenek a velenceiek dózséja s tanácsa előtt, azok jóvá-

hagyásának, esküjének és a békéről kiállított oklevelüknek az elfogadására. Feladatuk még az ő pecséttel ellátott, az egyezményről szóló oklevelének átnyújtása, nemkülönbén minden vár, föld és hely visszaadása, amelyekre nézve ígéretet tett a dózsának vagy küldöttjének, továbbá a dózse híveinek és alattvalóinak, továbbá minden egyéb, az egyezményben meghatározott teendő elvégzése. Teljes és általános parancsot ad a nevezetteknek korlátlan szabadsággal és igazgatási feladatkörrel azt is kinyilvánítva, hogy amit az elmondott ügyekben, a függőkben és az azokhoz kapcsolódókban végeznek vagy végez valamelyikük, azt megerősítéssel fogadja. Erről titkos pecsétjével ellátott oklevelet ad ki. *Datum Jadre, 20. mensis Februarii, anno domini 1358.*

6.

[1358.] febr. 20. Zára

Regisztrum: *Wenzel* szerint: Filza XII. del Carteggio della Repubblica; Missive della Signoria. Registro Cod. Cart. de Minute 22. l. a firenzei lt.-ban.

Kiadása: *Wenzel*, Dipl. eml. II. 522–523. p. (391. sz.); *Vincenzio Makusev*: Monumenta historica Slavorum meridionalium vicinorumque populorum. Tomus 1. Vol. 1. Varsaviae, 1874. 424–425. p.; *Smičiklas, Tadija*: Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae ac Slavoniae. Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. XII. Zagrabiae, 1914. 455. p. (349. sz.).

Fordítás: *Makkai László – Mezey László*: Árpád-kori és Anjou-kori levelek, XI–XIV. század. Bp., 1960. 273–274. p. (175. sz.).

Megjegyzés: Az oklevél keltének éve a zárai békekötés idejének ismeretén alapul.

[I. Lajos király] tudtára adja a firenzei közösségnek és népnek: a dózsával örökérvényű békét kötött, amelynek értelmében az egész Dalmácia szigeteivel, városaival, szárazföldi és tengeri helyeivel együtt uralma alá került, ahogy Dalmácia és Horvátország címeinek egyedüli birtokosa is lett, miként ezt a velenceiek nyílt oklevele és bullája is tanúsítja, s amelyeket ezen irat átadója mutat majd be a címzeteknek. Kéri tőlük tartalmuk kihirdetését a saját területükön, aminek megtörténtéről baráti levél útján vár értesítést. *Datum Jadre, 20. mensis Februarii.*

7.

1358. febr. 22. Zára

Eredetije: – Kiadása szerint: Pritnitz (ma Brtnice) levéltárában.

Kiadása: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. IX. Ed.: Vicenc Brandl. Brunae, 1875. (a továbbiakban: CD. Mor. IX.) 71. p. (89. sz.).

Megjegyzés: A [] között szereplő névkiegészítésre vonatkozóan ld. 17. számot.

[I.] Lajos király (H) tudatja: mivel Collalto-i [Schenelle] Tarvisio-i comes a velenceiek közössége és dózséja ellen viselt háborúban az ő oldalán kapcsolódott be, ezért azt akarja — miként másik privilégiumába (*ld. 2. sz.*) is belefoglalta —, hogy a megkötött béke szóban forgó szövetségére is terjedjen ki annak földjeivel, helyeivel és alattvalóival együtt. Ennek érdekében megígéri, hogyha a velencei dózse és a közösség volt háborús szövetségét együttműködése okán kérdőre vonná, avagy személyét vagy földjeit, helyeit és alattvalóit megakarná támadni, akkor segédcsapataival vagy más alkalmas segítséggel meg fogja őket védeni a dózséval szemben. Mindezekről titkos pecsétjével ellátott oklevelet ad ki. *Datum Jadre, 22. die mensis Februarii, anno domini 1358.*

8.

1358. febr. 25. Velence, Szt. Márk egyház

Másolata: Istorijski Archiv Zadar, Sabrini centar Šibenik, diplomatarium Sibenicense, 67V–69V. (261–269. old.) (DF 289 135.) (17. századi egyszerű másolat.) Két helyen kisebb részt kihagy.

Kiadása: *J. Lucius*: De regno Dalmatiae et Croatiae libri sex. Amsterdami, 1676. 235–237. p. (Kihagyásokkal); *Pray, Georgius*: Annales regum Hungariae ab anno Chr. 997. usque ad a. 1564. deducti. II. Vindobonae, 1764. (a továbbiakban: *Pray, Annales* II.) 108–110. p.; *Katona, Stephanus*: Historia critica regum Hungariae. Tom. III. Ordine X. Budaë, 1790. (a továbbiakban: *Katona, Hist. crit. X.*) 214–221. p.; *Kukuljević*, 1862. 492. p. (8. sz.) (részleges közlés, csak az esküre vonatkozó részt közli); *Ljubić*, 1872. 376–379. p. (546. sz.); *Wenzel*, Dipl. eml. II. 513–518. p.; *Fejér, Georgius*: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tom. IX. Vol. 2. (Ab anno Christi 1351–1358). Budaë, 1833. (a továbbiakban: F. IX/2.) 654–661. p. (324. sz.) (Az eskütévő nemesek névsorát nem közli.); Šibenski diplomatarij. Diplomatarium Sibenicense (Monumenta Historiam Sibenici et eius districtus illustrantia). Ed.: Josip Barbarić –

Josip Kolanović. Sibenik, 1986. 179–183. p. (80. sz.); Brković, 2009. 100–104. p. (7. sz.).

Regesztája: *P. Georgisch*: Regesta chronologico-diplomatica, in quibus recensentur omnis generis monumenta et documenta publica. Tom. II. Frankofurti et Lipsiae, 1741. (a továbbiakban: *Georgisch*, Reg. chron.-dipl. II.) 596. p. (12. sz.); Horváth, 1921. 11. p. (93. sz.); J. Stipišić – M. Šamšalović: Isprave u Archivu Jugoslavenske akademije (Inventar). In: Historijski Zbornik. Zagreb, Vol. 2. (1959) 239–379. p., 309. p. (656. sz.).

Megjegyzés: Az oklevél *contextusát arenga* vezeti be.

Delfino János (Johannes Delfino; K.: Johannes Delphino) velencei dózsze tudatja, hogy a közte, illetve [I.] Lajos király (H) között az elődei, majd ő maga és a velenceiek közössége által birtokolt Dalmácia királysága miatt kialakult háborút követően többszöri követjárás után végül ő és a velencei közösség Treviso-i Pétert (*Petrus Trvisanus*) és a velenceiek fejedelemségének (*ducatus*) kancellárját, Gradenico- és Benedictus-beli [helyesen: Benintendi-beli] Jánost (*Johannes Gradonico ac Benedictus [helyesen: Benintendi]*) küldték el — miként Caresino-i Raffainis (*Raffainis* – K.: *Raphaynus – de Caresinis*) császári és velencei jegyző 1357. nov. 28-án (*1357., die 28. mensis Novembris, 10. Indictionis*) kiadott oklevelébe belefoglaltatott — teljes felhatalmazással a magyarok királyához. Mint-hogy [I.] Lajos a békét óhajtotta akkor — miként most is —, ezért a következők szerint jutottak örök érvényű egyezsége: [1.] A követek az említett oklevélben kapott felhatalmazás alapján — amely ténylegesen [I.] Lajos kezében van — Velence dózséja és közössége nevében kijelentik, hogy egész Dalmáciát, a Quarnerium felétől (*a medietate scil. Quarnerii – Wenzel*, Dipl. Eml. II. szerint: *Quarnarii*) egészen Durazzo-ig (*ad confines Durazii – Wenzel*, Dipl. Eml. II. szerint: *Duracii*) a városokkal, földekkel, várakkal, szigetekkel, kikötőkkel, illetve mindama jogaikkal együtt, amelyeket azokban birtokoltak, de különösen Nona, Zára, Scardona, Sebenico, Trau, Spalato és Ragusa szárazföldi városokat, valamint Cherso, Veglia, Arbe, Pago, Brazza, Lesina és Curzola (*item civitatibus et terris ab insulis [!]* helyesen: *Wenzel*, Dipl. Eml. II. szerint: *Absero – F. IX/2.: adiacentibus – videlicet et Chersi, Veglia, Arbo, Pago, Brachie, Lezene et Curzule*) városokat és földeket szigeteikkel, haszonvételeikkel, valamint tartozékaikkal egyetemben átadják a királynak és utódainak, lemondva minden azokra vonatkozó jogról, uralomról és tulajdonról, nemkülönben pedig Dalmácia és Horvátország dózsék által használt uralkodói címéről. [2.] A követek azt is kinyilvánítják, hogy uruk lemond minden olyan cselekményről és jogi eszközről, amelyek a fentiek vagy azok bármely része rovására Velence helyzetét tennék kedvezőbbé, egyszerű-

smind esküvel kötelezte magát arra, hogy a dalmáciai városok, földek, várak, helyek (*locus*), szigetek, jogok és címek uralmába vagy birtokába sohasem fogja magát bevezetni vagy bevezettetni, sőt, semmiféle jogigényt nem fog támasztani ilyesmire a megadott határokon belül. [3.] Kötelezte magát arra, hogy a szóban forgó területen még hatalma alatt lévő városokat, földeket, várakat, helyeket, kikötőket, szigeteket s jogokat a jelen oklevél kiállításától számított 22 napon belül szabadon és csalárdság nélkül a királynak vagy küldötteinek átadja, továbbá azokból a földekről vagy helyekből, amelyek ugyan nem esnek a hatalma alá, de mégis a *rectorai* vagy *officialisai* irányítják, visszahívja a nevezett meghatalmazottaikat, és a jövőben ezeknek a földeknek és helyeknek semmiféle segítséget nem fognak nyújtani a királlyal szemben. (Ellenben kéri, hogy az általa átadott és a király uralma alá került területek iránt gyakoroljon kegyes uralkodói bánásmódot.) [4.] Viszonzásképpen a király a dózsénak és a közösségnek örök barátságot fogad, valamint azt is megígéri, hogy azokat a Treviso (*Tarvisio*), Ceneda (*Cenite*) vagy Isztria (*Istrie*) vidékén található földeket, várakat, helyeket, amelyek noha egykor a velenceiek uralma alá tartoztak, de később mégis az ő és övéi hatalmába kerültek, vissza fogja adni nekik vagy kiküldötteiknek az említett 22 napon belül. Ehhez kapcsolódóan azt is kijelenti, hogy az ily módon hozzá került, most kezén lévő földekbe és helyekbe sosem fogja magát önmaga vagy utódai vagy mások révén bevezettetni, vagy jogigényt támasztatni rájuk, hanem azokban minden jogot át fog adni. Kéri ezért, hogy ezen földek, várak, helyek és az alávettettek, s nemkülönben az ő barátai, követői és hívei iránt — legyenek bár nemesek vagy nem nemesek — jóindulattal viseltessenek, miként tették a háború előtt, és mintha sohasem pároltak volna át az ő oldalára. Ellentétélezésül ő is hasonlóképpen fog viseltetni a velenceiek barátai, követői és hívei iránt. [5.] A foglyokat kölcsönösen szabadon bocsátják. [6.] Mindkét részről feledik a jogtalanságokat és sérelmeket, nem véve tudomást azon kötelezettségekről, amelyek egyes személyek esetében egymással szemben fennállnak, s amelyek tekintetében legyenek inntől méltányossággal egymás iránt. [7.] Kölcsönösen ígérik, hogy az uralmuk alá kerülő, illetve a már most kezükön lévő földeken, szigetekeken és helyeken nem hagyják, hogy bárki is támadásokhoz felfegyverkezzen vagy hajósok ellen kalóztámadásokat intézzen, és nem fogják engedni, hogy a kikötőikbe az ilyen gonosztevőket, illetve kalózokat befogadják, hanem éppen ellenkezőleg — miként a királyi jogszolgáltatáshoz is illik — üldözni és távol tartani fogják az ilyeneket. [8.] Továbbá a király szavát adja, hogy a velencei dózséhoz és közösséghez tartozó mindazon polgárok, valamint követői és híveik, akik a jelenleg uralma alatt lévő vagy a későbbiekben fennhatóságába jutó földekre, kikötőkbe, szigetekre vagy helyekre jönnek, védelmet élvezik, egyaránt szavatolva személyük, továbbá java-

ik és hajóik biztonságát és épségét, hajóikkal és áruikkal nyugodtan járhatnak-kelhetnek, sőt, ezen embereket jóságos és kegyes bánásmódban fogja részesíteni. A dózse és a velencei közösség mindezzel megegyező elbánást ígér viszonzásul. [9.] Ha pedig bármely fél a jelen békekötéssel szembeszegülne, vagy ezt megszegni igyekezne, és valamely földet, várat, szigetet vagy kikötőt — amelyekről szó esett — elfoglalná, vagy más módon a békét megtörné, akkor a másik félnek az apostoli székhez és a pápához kell fordulnia, akit a jelen, mindkét fél részéről megerősített oklevél érvényénél fogva azzal a hatalommal ruháznak fel, hogy a békeszegőt bírói ítélet nélkül, pusztán a történekről megbízható tudomást szerezve, a békeszegéstől számított 1 hónapon belül kiátkozással sújthassa — őket esküszegőnek és hazugnak is kikiáltva — mindaddig kiterjedő érvénnyel, amíg a békét megőrző félnek elégtételt nem ad(nak). [10.] Abban az esetben, ha valamelyik fél alattvalója jogtalanságot elkövetve okozna kárt a másik fél alattvalójának, akkor a károkozó fél helyeinek *officialisai* v. *rectorai* adjanak kellő elégtételt a károsultnak 1 hónapon belül, s az ilyen esetekben a jelen békekötést nem tekintik megszegettnek, miként erre mindkét fél önként kötelezte magát. [11.] A dózse az itt elősoroltak megőrzésére országának alább felsorolt nemesével együtt az evangéliumot megérintve Istenre és a Szentírásra esküt tett, s megerősítette, hogy ő és utódjai, valamint minden alattvalója a Mindenható Isten és összes szentjei haragjának súlya alatt esküjüket semmilyen módon meg nem szegik. Jelen oklevél tanúbizonyossága szerint a fentiekre a dózse és alább megnevezett velencei nemesekből kikerült eskütársai a maga, illetve a város közösségének, nemkülönben pedig utódainak és a hatalmuk alá tartozóknak a nevében esküt tettek a király követei és megbízottjai (*ambaxatores et procuratores*) — nevezetesen István zágrábi püspök és Miklós országbíró — jelenlétében, akiket az uralkodó erre 1358. febr. 20-án Zarában kelt (*Jadre, sub anno domini 1358. die 20. Februarii*), titkos pecsétje alatt kibocsátott oklevelében (*ld. 5. sz.*) külön felhatalmazott. A dózséval együtt esküt letevő nemesek nevei: Lauerdano Ferenc (*Franciscus Lauredano*), Caravello Péter (*Petrus Caravello*), Mocenigo János (*Johannes Mocenigo*), Fusculo András (*Andreas Fusculo*), Dandulo Lőrinc (*Laurentius Dandulo*), Priolis-i Márk (*Marcus de Priolis*) velencei tanácsosok, valamint Steno Péter (*Petrus Steno*), Barisano Márk (*Marcus Barisano*), Victuri Dániel, a 40-ek tanácsának vezetői (*Daniel Victuri capita consilii de XL*), Cornario Márk (*Marcus Cornario*) lovag, [[Wenzel, Dipl. Eml. II. szerint: *Dandulo Simon (Symon Dandulo)*]], a néhai dózse fia: Gradonico Péter (*Petrus Gradonico*), Bembo Ferenc (*Franciscus Bembo*), Szt. Márk *procuratora*: Erimo András (*Andreas Erizo*), Faletro Miklós (*Nicolaus Faletro*), a Szt. Márk-egyház *procuratora*: Lauredano Márk (*Marcus Lauredano*), a velenceiek közösségének képviselője (*advocator*):

Georgio Pongrác (*Pangratius Georgio*), Baduario Péter (*Petrus Baduario*), a Szt. Márk-egyház *procurator*: Justinianus Bernát (*Bernardus Justinianus*), Memo Péter (*Petrus Memo*), Grimani Berthutius (*Berthutius Grimani*), Maurocenus Márk (*Marcus Maurocenus*) és az összes velencei polgár az örökösükért és utódaikért, valamint az egész velencei közösségért esküt tettek Velencében a Szt. Márk-egyházban, a tanúkként odahívott Rajmond Patracensis-i választott érsek, továbbá Tribertis-i Neapoleon (*Neapoleone de Tribertis*), a Jeruzsálemi Szt. János Rend velencei perjele, nemkülönben Pál zágrábi éneklókanonok, László budai kanonok és mások jelenlétében, *anno domini 1358. Indictionis XI., die dominico, 25. mensis Februarii feliciter Amen.*

9.

1358. febr. 25. Velence, dózse palota

Regisztrum: *Wenzel* szerint: Liber pactorum (V. köt. 409. skk.) velencei államkönyvben. Kiadása: *Ljubić*, 1872. 379–381. p. (547. sz.); *Wenzel*, Dipl. eml. II. 518–521. p. (390/H. sz.); *Brković*, 2009. 104–106. p. (8. sz.).

Delphino-i János a velenceiek dózséja [tudatja:] midőn háborúskodás támadt közte és [I.] Lajos király (H etc.) között — amely háborút örökérvényű békével zártak le —, akkor vele szemben a király pártjára álltak többen, tudniillik Miklós aquileiai pátriárka, Carraria-i Ferenc Padova ura, Albert és Maynardus goriziai *comesek*, a cenedai püspök, Biachinus de Porciliis, Franciscus del la Parte, Vónico-i nemesek, Guezellonus de Camino, a collaltoi *comesek*, a pátriárka alá tartozó császári városok, tudniillik Feltrum és Bellunum, és velük együtt a városaik, váraik, földterületeik, falvaik, birtokaik, alávetettjeik, szolgálóik (*servitor*), alattvalóik és követőik, a városi kerületek lakói (*districtualis*) és mások, miként az ő szövetségese volt Vlricus de Reyfinbergo et Colentim. Azt akarván, hogy valódi béke legyen, és az a szövetségesekre is kiterjedjen, e téren is egyezséget kötött a királlyal. Eszerint mindkettejük szövetségesei és mások is részesüljenek a békében, megbocsátva nekik minden kihágást, károkozást és jogsértést, kivéve a mindkét oldalon előforduló elszámolásköteles tartozásokat. Továbbá mindkét fél és szövetségeseik viszonyosan úgy kezelik az ellenoldali szövetségeseik földjeit, helyeit és alattvalóit, mint a szövetségkötés előtt, mintha azok sohasem csatlakoztak volna valamely háborús félhez. Ezenkívül a dózse, illetve Velence polgárainak és alattvalóinak, akik házzal, földdel vagy más birtokkal rendelkeznek vagy rendelkezni fognak a magyar királyság alá tartozó bármely városban,

földön vagy helyen, legyen meg a szabad lehetőségük tulajdonuk háborítatlan használatára, s ez érvényesüljön fordítva, a királyi alattvalókkal kapcsolatban is. Kivételt képez ez alól, hogy azok a velenceiek, akik házzal vagy birtokkal rendelkeznek Zára és Nona városok falain belül, a surlódások elkerülése érdekében kötelesek becsü értéken — amelyhez mindkét fél részéről 2–2 alkalmas felesketett férfiút kell kiállítani — eladni, a király pedig köteles a becsü elvégzésétől számított 2 hónapon belül számukra a megfelelő összeg kifizetéséről gondoskodni. A becsühöz a király iratának keltétől számított 6 hónap áll rendelkezésre. Megállapodásra jutottak abban is, hogy 2 zárai polgár — akik velenceiek —, tudniillik Canaruto-i Marino (*Marino de Canaruto*) és Pizolo-i Zove (*Zove de Pizolo*) kapják vissza a Zárában vagy bárhol máshol a királyságban bírt javait, s használják azokat szabadon, amíg embereikkel Zára városán és körzetén (*districtus eius*) kívül laknak és tartózkodnak. Mindezek — amelyek a két fél oklevelébe (*ld. 1. és 8. sz.*) és a közjegyzők okiratába (*ld. 3–4. sz.*) belefoglaltatnak — megtartására a dózse és utódai, valamint hozzátartozói, az alulírott nemesekkel együtt a Szentírás megérintésével esküt tettek a király követeknek, István zágrábi püspöknek és Miklós országbírónak kezébe — akiket az eskü vételére a király 1358. febr. 20-án Zárában (*Jadre, sub anno domini 1358. die 20. Februarii*) kelt, titkos pecsétje alatt kiadott oklevelével (*ld. 5. sz.*) hatalmazott fel —, miként a király is a dózse követeknek, polgárainak, tudniillik Treviso-i Péternek (*Petrus de Trivisano*) és Gradonico- és Benintendi-beli Jánosnak (*Johannes Gradonico et Benintendi*), a velencei közösség kancellárjának kezébe tett esküt a fentiek megtartására. Az eskütevő nemesek a következők: Lauredano Ferenc (*Franciscus Lauredano*), Carravello Péter (*Petrus Caravello*), Mocenigo János (*Johannes Mocenigo*), Fusculo András (*Andreas Fusculo*), Dandulo Lőrinc (*Laurentius Dandulo*), Priolis-i Márk (*Marcus de Priolis*) a dózse velencei tanácsosa, Steno Péter (*Petrus Steno*), Barisano Márk (*Marcus Barisano*), Vituri Daniel (*Daniel Vituri*), akik a 40-ek tanácsának vezetői (*capita consilii de XL.*); Cornario Márk (*Marcus Cornario*) lovag, Gradonico Péter (*Petrus Gradonico*) a néhai dózse fia, Bembo Ferenc (*Franciscus Bembo*), Erizo András (*Andreas Erizo*) a Szt. Márk[egyház] *procurator*a, Faledro Miklós (*Nicolaus Faledro*), Lauredano Márk (*Marcus Lauredano*) a Szt. Márk-egyház *procurator*a, Georgio Pongrác (*Pangratius Georgio*) a velencei közösség képviselője (*advocator*), Baduario Péter (*Petrus Baduario*) lovag, Justinianus Bernardus (*Bernardus Justinianus*) a Szt. Márk[egyház] *procurator*a, Memo Péter (*Petrus Memo*), Grimani Bertucius (*Bertucius Grimani*), Maurocenus Márk (*Marcus Maurocenus*), akik mind Velence polgárai. *Datum in nostro ducali palatio Venetiis, die 25. mensis Februarii, anno domini 1358.* Megjegyzés: a király Velencébe érkezett, fent nevezett követei elmondták, hogy de la Scala Canis Grandis (*Canis Grandis de la Scala*) és *fratere* a király

szövetségesi voltak, ezért úgy vélték illő lenne őket is belefoglalni a békeegyezménybe, ezért ők is belevétettek a megállapodásba a király más szövetségeseihez hasonlóan.

10.

[1358.] márc. 18. Pazin

Regisztrum: *Wenzel* szerint: Copia de commemoriali (5. kötet, 424. lev.) velencei államkönyvben.

Kiadása: *Ljubić*, 1872. 383–384. p. (550. sz.); *Wenzel*, Dipl. eml. II. 522. p. (390/L. sz.).

Megjegyzés: Az oklevél kiadásának éve a zárai békekötés idejének ismeretén alapul.

Albert Goritia-i és Tirol-i *comes* Delphino János velencei dózsának: a magyar király követei, tudniillik István zágrábi püspök és Miklós *comes* által küldött levelet megkapta, amely szerint szükséges volna részéről elküldeni követeit a király és a dózse közötti béke elfogadására, ezért maga helyett Musch-i Valchonus-t és Antignana-i Pertholdus-t a jelen irat felmutatóit küldi el a béke elfogadásának alkalmára; kéri hitelt adni az általuk közvetített szavainak. *Datum Pisini, 18. die mensis Martii.*

11.

1358. ápr. 4. Prága

Regisztrum: *Böhmer*, 1877. szerint: AS Venedig (Velece), Libri commemoriali (5. Bl.

116v. 277. sz.) velencei államkönyvben. Szélgjegyzete: *Nota quod omnes suprascripte littere videlicet autentice assignate fuerunt nobilibus viris provisoribus com[m] unibus, carentes tamen sigillo. 1367. ápr. 26.*

Kiadása: *Johann Friedrich Böhmer*: Acta Imperii Selecta. Urkunden deutscher Könige und Kaiser mit einem Anhang von Reichssachen. II. Innsbruck, 1870. (a továbbiakban: *Böhmer*, 1870.) 580. p. (860. sz.); CD. Mor. IX. 74. p. (94. sz.).

Regesztája: Regesta Imperii VIII. Die Regesten des Kaiserreichs unter Kaiser Karl IV. (1346–1378.) Hrsg.: Johann Friedrich Böhmer. Bearb.: Alfons Huber. Innsbruck, 1877. (a továbbiakban: *Böhmer*, 1877.) 2763. sz.; Urkundenregesten zur Tätigkeit des deutschen Königs- und Hofgerichts bis 1451. Die Zeit Karls IV. (1355. April – 1359). Bd. 7. Hrsg.: Diestelkamp, Bernhard. Bearb.: Battenberg, Friedrich. Köln–Weimar–

Wien, 1994. (a továbbiakban: Urkundenregesten zur Tätigkeit Bd. 7.) 226. p. (334. sz.) (német nyelven).

[IV.] Károly római császár, cseh király a velencei dózséhez, Delphino Jánoshoz (*Joannes Delphino*): kegyesen fogadta és meghallgatta a velencei követeket Lovativo Miklós (*Nicolaus Lovativo*) velencei polgár révén, ezért tudatja, hogy a dózsét és valamennyi velencei polgárt védelme alá veszi, amiről írásban értesíti Németföld (*Alamania*) azon városait, amelyek esetében ezt szükségesnek tartja, s ezen értesítések másodpéldányait a nevezett Miklós révén hozzá is eljuttatja. Teszi ezt annak érdekében, hogy a velencei polgárok a városok földjein, helyein és kerületükön (*districtus*) biztonságban átkelhessenek, illetve kereskedhessenek. Cserében azt várja, hogy a dózse is szavatolja a német földi és cseh királyságbeli városok polgárainak a szabad közlekedést és kereskedést a dózséhez tartozó területeken, s várja, hogy ennek megerősítéséről és megpecsételéséről a mondott Miklós révén értesítse őt. Erről pecsétjével ellátott oklevelet ad ki. *Datum Prage, anno domini 1358., IIII. die mensis Aprilis*, királyságának 12., császárságának 4. évében.

12.

1358. ápr. 4. Prága

Regisztrum: *Böhmer*, 1877. szerint: AS Venedig (Velence), Libri commemoriali (5, 117. 278. sz.) velencei államkönyvben. Szélsőjegyzete: *Nota quod omnes suprascripte littere videlicet autentice assignate fuerunt nobilibus viris provisoribus com[m]unibus, carentes tamen sigillo. 1367. ápr. 26.*; *Wenzel* szerint a Copia de commemoriali (5. kötet, 240. lev.) című velencei államkönyvből származik.

Kiadása: *Böhmer*, 1870. 580–581. p. (861. sz.); *Wenzel*, Dipl. eml. II. 525. p. (394. sz.).

Regesztája: *Böhmer*, 1877. 2764. sz.; *Christian Meyer*: Urkundenbuch der Stadt Augsburg. II. Augsburg, 1878. 71. p. (518. sz.) (német nyelvű); Urkundenregesten zur Tätigkeit Bd. 7. 226–227. p. (335. sz.) (német nyelven).

[IV.] Károly római császár és cseh király az augsburgi consul *magistereknek*, bírónak, tanácsosoknak és minden polgárnak tudtára adván, hogy amíg [I.] Lajos király (H) háborút viselt Velence városa és polgárai ellen, a vele való jó viszonyra tekintettel ő is ellenségesen viseltetett a velenceiekkel szemben, ám miután a harcoló felek követek útján folytatott tárgyalások révén békére jutottak, ennek nyomán a városközösséget és a velencei polgárokat javaikkal együtt

ő is császári oltalmába veszi. Eszerint nem engedi, hogy az utakon a császárság területére tartva bárkit is a nevezett polgárok közül bántsanak, avagy javaiban megkárosítsanak. Évéggett meghagyja a címzetteknek, hogy mindezt területükön hirdessék ki, és védjék a mondott polgárokat és javaikat, midőn Augsburg város területére érnek. *Datum Prage, die S. Ambrosii episcopi*, királyságának 12., császárságának pedig 4. évében.

13.

[1358. ápr. 4. Prága]

Regisztrum: ld. az előző számnál.

Regesztája: *Böhmer*, 1870. 581. p. (861. sz.) (latin; megjegyzésként); *Wenzel*, Dipl. eml. II. 525. p. (394. sz.) (latin; megjegyzésként); *Böhmer*, 1877. 2764. sz. (német nyelven); *Urkundenregesten zur Tätigkeiten Bd. 7. 226–227. p. (335. sz.) (német nyelven).*

[IV.] Károly római császár és cseh király előző számmal megegyező tartalmú levele Konstanz város számára.

14.

[1358. ápr. 4. Prága]

Regisztrum: ld. 12. számnál.

Regesztája: *Böhmer*, 1870. 581. (861. sz.) (latin; megjegyzésként); *Wenzel*, Dipl. eml. II. 525. (394. sz.) (latin; megjegyzésként); *Böhmer*, 1877. 2764. sz. (német nyelven); *Urkundenregesten zur Tätigkeiten Bd. 7. 226–227. p. (335. sz.) (német nyelven).*

[IV.] Károly római császár és cseh király előző számmal megegyező tartalmú levele Nürnberg város számára.

15.

[1358.] ápr. 26. [Velence] dózse palota

Regisztrum: *Böhmer*; szerint: AS. Venedig (Velence), *Libri commemoriali (5. 108.)* velencei államkönyvben.

Kiadása: *Böhmer*, 1870. 753. p. (1058. sz.).

Delphino János (*Iohannes Delphino*) [IV.] Károly római császárhoz, cseh királyhoz: annak viszonzásaként, hogy a császári oltalma alá vette a velencei kereskedőket a német földi (Alamania) és cseh területeken, a császárság minden kereskedőjét védelmébe veszi az irányítása alatt lévő területeken. *Datum in nostro duicali palacio, die 26. Aprilis, XI. Indictionis.*

16.

1358. máj. 5. Buda

Kiadása: *Pray*, Annales II. 110–111. p.; *Katona*, Hist. crit. X. 233–235. p.; F. IX/2. 666–668. p. (328. sz.).

Regesztája: *Georgisch*, Reg. chron.-dipl. II. 598. p. (29. sz.).

Megjegyzés: Mivel *Katona*, Hist. crit. a méltóságnévsorban jobb változatot hozott, ezért a méltóságnévsor megjelenítéséhez a nevezett munka szolgált alapul.

[I.] Lajos király (H etc.) tudatja: mivel Carrara-i Ferenc, Padova császári város és körzetének *generalis vicarius*a az ő oldalán kapcsolódott be a velencei közösség és a dózse ellen folytatott háborúba, ezért azt akarja — miként másik privilégiumába (*ld. 2. sz.*) is belefoglalta —, hogy a megkötött béke szóban forgó szövetségésére is terjedjen ki annak földjeivel, helyeivel és alattvalóival (*subditi*) együtt. Ennek érdekében a Szt. Evangéliumot megérintve letett esküvel ígéri, hogyha a velencei dózse és a közösség Carrara-i Ferencet a szövetségkötése okán kérdőre vonná, avagy Ferencet vagy földjeit, helyeit és alattvalóit meg akarná támadni, akkor a király személyesen vagy segédcapataival és más segédhaddal vagy más alkalmas segítséggel meg fogja őt és földjeit, valamint alattvalóit védeni a dózsával szemben, ahogyan minden más támadóval szemben is. Ellenben Carrara-i Ferenc maga ne indítson háborút vagy keltsen viszályt a király kérése nélkül. Mindezekről a király, az anyakirályné, valamint az alul írott főpapok és bárók pecsétjével ellátott oklevél tanúskodik. A főpapok és bárók nevei: Miklós esztergomi — ugyanazon hely örökös *comese* —; Miklós kalocsai érsek, a királyi aula kancellárja; Péter boszniai püspök, László császári prépost és királyi kápolnaispán; Conth Miklós nádor, a kunok bírója; Cykow királyi tárnokmester, Leustachius Szlavónia (*regni Sclavonia*) általános *vicarius*a, Chus János Dalmácia és Horvátország bánja, Leukus asztalnok- és pohárnokmester, Mór fia: Simon pozsonyi *comes*, Vrsan-i néhai nádor [Miklós] fia: János székely ispán, Lachis fia: Miklós, Celimen [!] *comese*, Tamás testvér esztergomi érsek [!] helyesen: szerémi

püspök], Zudar Péter Sarus-i *comes* és Siosceu-i [!] várnagy. *Datum Bude, mense Maii die 5., anno Incarnationis 1358.*, uralkodásának 17. évében.

17.

1358. okt. 7. Visegrád

Eredetije: Kiadása szerint: Pirnitz (ma Brtnice) levéltárában. Papíron.

Kiadása: CD. Mor. IX. 87. p. (110. sz.).

[I. Lajos király] válasza Collalto Schenelle Tarvisio[-i] *comes* levelére: a *comes* birtokában lévő, s Velence által kért Musestre várat semmiképp ne adja át Velencének, hanem őrizze meg az ő számára. A király írni fog a velenceieknek, hogy ő [tudniillik a Tarvisio-i *comes*] eme kastélyt nem akarja másikkal felcserélni, s miként többi várában és kastélyában, úgy ennek uralmában is hagyják meg békében, ahogy a velenceiekkel megkötött békeegyezményben (*ld. 1. és 8. sz.*) a felek kötelezték erre magukat. *Datum Vissegrad, die 7. mensis Octobris, anno [domini 13]58.*

